

LIETUVOS AIDAS

VALSTYBĖS LAIKRAŠTIS. ĮSTEIGĖ DR. J.BASANAVIČIUS 1917 M. VASARIO 28 D.

ASMENYBĖS

12 18. Kur prasideda „Versmės“ versmės?

Literato, publicisto, kraštotyrininko Aleksandro Šidlausko pokalbis su fiziku, kraštotyrininku, verslininku, redaktoriumi, „Versmės“ leidyklos vadovu Petru Jonušu

Jono Basanavičiaus premijos laureatas Venantas Mačiekus, produktyviausias „Versmės“ redaktorius, stovėjęs ir prie leidyklos, ir prie „Lietuvos valsčių“ serijos ištakų

Aleksandras Šidlauskas. Menu 1970–1988-uosius, kai „Vagos“ leidykla leido poezijos knygų seriją „Versmės“. Tai buvo XIX a. pabaigos –XX a. pradžios lietuvių lyrikos rinkiniai, tautos poetinio žodžio ištakos, pirmapradžiai poetiniai vaizdiniai. Ir štai 1994 m. Lietuva vėl išgirdo žodį „Versmė“. Tuo vardu pasivadino nauja leidykla. Jūs tapote šios leidybos kalvės vadovu. Tad prisiminkite pačią leidybos pradžią. Kaip kilo pati pirminė idėja – pradėti leisti nepaprastai apimliais buvusių Lietuvos valsčių istorines pažintines monografijas. Kokius tikslus tuomet puoselėjote?

Petras Jonušas. Šiandien mudu kalbamės praėjus beveik dvidešimčiai metų nuo to laiko, nuo tos „Versmės“ pradžios. Dar studijuodamas fiziką Vilniaus universitete, dalyvavau kraštotyros ekspedicijose. Man norėjosi vasarą praleisti ne vien pramogaujant, o kad mano atostogos turėtų prasmę, naudą, kad įgyčiau patirties. Taip išjungiau ir pradėjau domėtis kraštotyra. V. Mačiekiaus vadovaujamos Vilniaus universiteto kraštotyrininkų ramuvos veikloje dalyvavau porą metų, buvau dviejų šio klubo ekspedicijų dalyvis. Vėliau panirau į verslą. Baigus universitetą pavyko užsidirbti truputį pinigėlių. Vėl atsigrėžiau atgal ir pasidomėjau, kaip sekasi Venantui ekspedicijose, bet paaiškėjo, kad tos ekspedicijos jau eina į pabaigą. Pradžioje dar šiek tiek rėmiau pačias ekspedicijas, bet jos pasibaigė, o vėliau ieškojau naujos formos, kaip vis dėlto toliau plėtoti tą veiklą. Pasikalbėjus su V. Mačiekium, paaiškėjo, kad visa ekspedicijose surinkta medžiaga atgulė rankraštyuose, kad ji pasiekama tik siauram mokslininkų ratui. Susiformavo mintis, kad reiktų pradėti leisti būtent kraštotyros ekspedicijose surinktą informaciją. Tai medžiaga apie miestelius, jų istoriją, įvairius etnologinius, etnografinius, kultūros dalykus, kalbą, tautosaką, kovas už nepriklausomybę.

Na ir pradėjome drauge su V. Mačiekium toliau tą mintį plėtoti, tuo tikslu įsteigiau specializuotą leidyklą, pradėjome rengti patį pirmą leidinį „Sintautai. Žvirgždaičiai“. Jis išėjo tokiu plonu, vienspalviu žaliu viršeliu be jokio piešinio, be jokios nuotraukos. Mes šią knygą išleidome 1996 m. Nepaprastai džiaugėmės šiuo leidiniu, mums tuomet jis atrodė nepaprastai dailus, vienas iš džiaugsmingiausių, o dabar, kai pasžiūrime – tokia plona, neišvaizdi knygelė. Šiuo metu rengiami spaudai monografiją „Sintautai“, ji jau bus dviejų tomų, nepaprastai didelės apimties, daugiau kaip 2 000 puslapių. Anoji knyga, kurią minėjau, yra vos 400 su truputių puslapių, taigi naujoji bus gal net dešimt kartų didesnė, nes ir mūsų puslapiai dabar didesni. Taigi leidžiame šią knygą praėjus 18 metų, tai tarsi antroji papildyta laida, ir ji rodo mūsų ūgtelėjimą.

A. Š. Kaip susiformavo „Lietuvos valsčių“ knygų serijos pavadinimas?

P. J. „Lietuvos valsčiai“ – tai būdas aprašyti visą Lietuvą. Valsčiai buvo tam tikri nedideli administraciniai, teritoriniai vienetai, Lietuvos lopinėliai, kurie vienas prie kito priguludę sudarė Lietuvos visumą. Mūsų leidyklos sumanymas yra aprėpti visą Lietuvą ir ją dalimis aprašyti. Tą mažiausią dalį, į kurią remdamiesi aprašome, mes pasirinkome valsčių, kadangi valsčiai praeityje buvo labai stabilūs vienetai, atspindintys etninę gyventojų sudėtį, susiformavę per amžius.

„Versmės“ leidyklos vadovas Petras Jonušas 2012 m. Vilniaus knygų mugės lankytojus pasitinka prie 400 tomų „Lietuvos valsčių“ baltosios serijos vizijos.

A. Š. Kiek iš viso būta valsčių?

P. J. Maždaug 400. Tas skaičius šiek tiek kito keičiantis administraciniam skirstymui, vykstant įvairioms administracinėms reformoms. Kai kurie valsčiai buvo labai maži. Buvo tam tikra valsčių dalis (keturi valsčiai), kurie neturėjo savo centrų. Kai kurie valsčiai yra už dabartinės Lietuvos Respublikos ribų, tokių buvusių valsčių yra 11. Mes galvojome ir apie Lenkiją, Baltarusiją, pradėjome rinkti medžiagą apie Gervėčius, bet dar nesame nė vieno tokio leidinio išleidę.

A. Š. Suburti leidyklos kolektyvą – ne vienadienis darbas. Juk teko ieškoti įvairių specialybių žmonių: istorikų, lituanistų, dailininkų, maketuotojų. Kiek etatinių darbuotojų šiuo metu dirba „Versmėje“, kaip susiformavo Jūsų gražus būrelis?

P. J. Apie 15 žmonių dirba pagal etatą ir šimtai dirba neetatiniiais redaktorais – pagal autorines sutartis, pagal kitokius išsipareigojimus. Jie ateina į leidyklą, atneša atliktą darbą, paima kitą darbą atlikti, dirba namuose, bibliotekose, archyvuose, kur yra kūrybiškai patogesnė aplinka. Daug mūsų redaktorių turi labai dideles asmenines bibliotekas. Galėčiau paminėti kalbos redaktorių Albiną Masaitį, monografių vyr. redaktorę sudarytoją istorikę Vidą Girininkienę. Jie sako, kad namie per knygas net negali praeiti. Tai tokios didžiulės asmeninės praktinio naudojimo knygų bibliotekos: žinynai, žodynai, enciklopedijos, gramatikos... Redaktoriui labai patogiu tokioje bibliotekoje dirbti, nes jis praktiškai turi visą reikiamą literatūrą. Vyriausiųjų redaktorių, kaip minėjau, turime dabar apie 100, o autorių daugiau kaip 2 000. Autoriai renka medžiagą ir rašo straipsnius. Iš jų daugiau kaip 350 turi mokslo vardus, pedagoginius laipsnius, dėsto universitetuose, akademijose.

Knygos sutiktuvs leidykloje – visada džiugus įvykis visam kolektyvui

A. Š. Jūs žinote, kad Lietuvos kraštotyros draugija nuo 1964 m. nuolat leidžia įvairių vietovių monografijas. Jų išleista daugiau nei 50. Tai kompleksiniu kraštotyrimų ekspedicijų medžiaga, kaip Jūs jau minėjote. Žinau ir Jūsų knygų paruošiamąjį darbą, nes ir pats esu „Versmės“ monografijos „Grinkiškis. Pašušvys“ vyriausiasis redaktorius sudarytojas. Kraštotyros draugijos leidžiamų kraštotyrimų leidinių apimtis – 350–500 puslapių, o Jūsų „Lietuvos valsčių“ tomai – per 1 000 puslapių. Išleiskite Lietuvos skaitytojus į savo leidybos „virtuvę“, nuo pradžios iki pabaigos, nes Jūsų užmojai yra itin didžiuliai.

P. J. „Virtuvė“ ir knygų rengimo metodika formavosi kartu su leidykla, ji tobulėjo, gerėjo, ir šiuo metu šis procesas vyksta nenutrūkstamai. Dabar vienu metu rengiame apie 98 skirtingų Lietuvos kraštų monografijas. Vienos jų yra visiškai prie pabaigos ir netrukus jas išleisime, kitos baigiamos, dar kitos įpusėjusios, kai kurios dar tik pradėdamos rengti. Nuo ko prasideda mūsų monografija? Nuo vyriausiojo redaktoriaus, kuris apsiima šią knygą „auginti“, prižiūrėti, nes monografijos yra kolektyvinės, jas rašo apie 100 autorių. Vyriausiojo redaktoriaus užduotis yra sutelkti autorių kolektyvą, paskatinti, pakviesti juos rašyti, vėliau prižiūrėti rašymo eigą, išsiaiškinti ar nesuderina su kokiais sunkumais, ar nereikia pagalbos autoriams. Knygos kūryba susijusi su žmogumi, su asmeniu. Viskas priklauso nuo autorių. Kai žmogus apsiima šią knygą kurti, vadinasi jau tikrai bus išleista.

A. Š. Kiek metų prabėga nuo to pirmojo žingsnio iki knygos?

P. J. Labai įvairiai, vidutiniškai nuo 3 iki 10 metų, bet esame išleidę vieną knygą ir per metus. Buvo labai skubus užsakymas iš Širvintų rajono savivaldybės, kuri norėjo išleisti monografiją „Širvintos“. Įsipareigojome per metus išleisti ir išleidome. Bet kadangi darbas buvo labai skubus, tai jautėme diskomfortą, kai reikėjo verstis per galvą. Tas kūrybinis procesas reikalauja ramaus darbo. Dar norėčiau baigti mintį dėl „virtuvės“. Dažnai darbas prasideda nuo ekspedicijos. Pirmasis svarbus redaktoriaus darbas rengiant monografiją yra suorganizuoti knygos autorių ekspediciją į aprašomą vietą. Joje dalyvauja 20–40 mokslininkų, įvairių profesijų žmonių. Kraštotyros ekspedicijos paprastai vyksta vasarą. Per 14 metų (nuo 1999 m.) jau esame surengę 116 ekspedicijų, įskaitant 2012 metų ekspedicijas.

A. Š. Papasakokite trumpai apie jau išspausdintas knygas. Kai kuriems valsčiams skirta net po du tomus („Gelgaudiškis“, „Gruzdžiai“, „Laukuva“, „Panemunėlis“, „Papilė“, „Žeimelis“).

P. J. Iš viso esame išleidę 6 dvitomes monografijas. Tas dvitomiškumas yra tiesiog didelės apimties knygos padalijimas į du tomus. Vieno tomo monografiją galime išleisti, jeigu jos apimtis nėra didesnė negu 1 500 puslapių. Esame tokių išleidę, pavyzdžiui, viena storiųjų vienetų – „Endriejavo“ monografija – net 1412 p. Jeigu knygą jau tampa storesnė, ją tenka skelti į du tomus. Šiuo metu mūsų pati storiusia knygą yra dviejų tomų monografija „Gruzdžiai“ (2 300 psl.). Tai vyriausiojo redaktoriaus Damijono Šniuko parengta knygą apie savo gimtuosius Gruzdžius. Jis ją rengė 8-erius metus. Tokios didelės apimties monografijos paprastai yra rengiamos šiek tiek ilgiau. Viena vertus, tas vėlavimas nėra labai gerai, nes visi būsimi skaitytojai nekantrauja ir laukia, sako: „Numirsim, nespėsime paskaityti...“, bet, kita vertus, ji tada „subręsta“. Pats D. Šniukas tik po 3 metų darbo, pamatęs didėjančią knygos apimtį, pasakė: „Netilpsiu į vieną tomą“.

A. Š. Kas artimiausiu metu turėtų pasirodyti?

P. J. Netrukus išleisime monografijas „Užpaliai“ (2 tomai), „Juodupė. Onuškis“ (2 tomai), „Pašvitinys“, „Sintautai“ (2 tomai), „Kartena“. Kitąmet vasario mėnesį Vilniaus knygų mugėje jau turime jas turėti.

A. Š. Ačiū už pokalbį. Linkiu Jūsų darbščiam kolektyvui kūrybingų darbų, stiprios sveikatos ir kasdieninės išvermės.

Atgal